

Tadqiqot.uz

ЎЗБЕКИСТОН ОЛИМЛАРИ ВА ЁШЛАРИНИНГ ИННОВАЦИОН ИЛМИЙ-АМАЛИЙ ТАДҚИҚОТЛАРИ МАВЗУСИДАГИ КОНФЕРЕНЦИЯ МАТЕРИАЛЛАРИ

2021

- » Ҳуқуқий тадқиқотлар
- » Фалсафа ва ҳаёт соҳасидаги қарашлар
- » Тарих саҳифаларидағи изланишлар
- » Социология ва политологиянинг жамиятимизда тутган ўрни
- » Иқтисодиётда инновацияларнинг тутган ўрни
- » Филология фанларини ривожлантириш йўлидаги тадқиқотлар
- » Педагогика ва психология соҳаларидағи инновациялар
- » Маданият ва санъат соҳаларини ривожланиши
- » Архитектура ва дизайн йўналиши ривожланиши
- » Техника ва технология соҳасидаги инновациялар
- » Физика-математика фанлари ютуқлари
- » Биомедицина ва амалиёт соҳасидаги илмий изланишлар
- » Кимё фанлари ютуқлари
- » Биология ва экология соҳасидаги инновациялар
- » Агропроцессинг ривожланиш йўналишлари
- » Геология-минерология соҳасидаги инновациялар

CONFERENCE.uz

30 ИЮН
№29

**"ЎЗБЕКИСТОНДА ИЛМИЙ-АМАЛИЙ ТАДҚИҚОТЛАР"
МАВЗУСИДАГИ РЕСПУБЛИКА 29-КҮП ТАРМОҚЛИ
ИЛМИЙ МАСОФАВИЙ ОНЛАЙН КОНФЕРЕНЦИЯ
МАТЕРИАЛЛАРИ
15-ҚИСМ**

**МАТЕРИАЛЫ РЕСПУБЛИКАНСКОЙ
29-МЕЖДИСЦИПЛИНАРНОЙ ДИСТАНЦИОННОЙ
ОНЛАЙН КОНФЕРЕНЦИИ НА ТЕМУ "НАУЧНО-
ПРАКТИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ В УЗБЕКИСТАНЕ"
ЧАСТЬ-15**

**MATERIALS OF THE REPUBLICAN
29-MULTIDISCIPLINARY ONLINE DISTANCE
CONFERENCE ON "SCIENTIFIC AND PRACTICAL
RESEARCH IN UZBEKISTAN"
PART-15**

ТОШКЕНТ-2021

УУК 001 (062)
КБК 72я43

"Ўзбекистонда илмий-амалий тадқиқотлар" [Тошкент; 2021]

"Ўзбекистонда илмий-амалий тадқиқотлар" мавзусидаги республика 29-күп тармоқли илмий масофавий онлайн конференция материаллари тўплами, 30 июнь 2021 йил. - Тошкент: «Tadqiqot», 2021. - 13 б.

Ушбу Республика-илмий онлайн конференция 2017-2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта устувор йўналишлари бўйича Ҳаракатлар стратегиясида кўзда тутилган вазифа - илмий изланиш ютуқларини амалиётга жорий этиш йўли билан фан соҳаларини ривожлантиришга бағишиланган.

Ушбу Республика илмий конференцияси таълим соҳасида меҳнат қилиб келаётган профессор - ўқитувчи ва талаба-ўқувчилар томонидан тайёрланган илмий тезислар киритилган бўлиб, унда таълим тизимида илфор замонавий ютуқлар, натижалар, муаммолар, ечимини кутаётган вазифалар ва илм-фан тараққиётининг истиқболдаги режалари таҳлил қилинган конференцияси.

Масъул мухаррир: Файзиев Шохруд Фармонович, ю.ф.д., доцент.

1.Хуқуқий тадқиқотлар йўналиши

Профессор в.б.,ю.ф.н. Юсувалиева Раҳима (Жаҳон иқтисодиёти ва дипломатия университети)

2.Фалсафа ва ҳаёт соҳасидаги қарашлар

Доцент Норматова Дилдора Эсоналиевна(Фаргона давлат университети)

3.Тарих саҳифаларидағи изланишлар

Исмаилов Ҳусанбой Маҳаммадқосим ўғли (Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси хузуридаги Таълим сифатини назорат қилиш давлат инспекцияси)

4.Социология ва политологиянинг жамиятимизда тутган ўрни

Доцент Уринбоев Хошимжон Бунатович (Наманган мухандислик-қурилиш институти)

5.Давлат бошқаруви

Доцент Шакирова Шохида Юсуповна (Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети)

6.Журналистика

Тошбоева Барнохон Одилжоновна(Андижон давлат университети)

7.Филология фанларини ривожлантириш йўлидаги тадқиқотлар

Самигова Умида Хамидуллаевна (Тошкент вилоят халқ таълими ходимларини қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш худудий маркази)

8.Адабиёт

PhD Абдумажидова Дилдора Раҳматуллаевна (Тошкент Молия институти)

9.Иқтисодиётда инновацияларнинг тутган ўрни

Phd Воҳидова Меҳри Ҳасанова (Тошкент давлат шарқшунослик институти)

10.Педагогика ва психология соҳаларидағи инновациялар

Турсунназарова Эльвира Тахировна (Навоий вилоят ҳалқ таълими ходимларини қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш ҳудудий маркази)

11.Жисмоний тарбия ва спорт

Усмонова Дилфузахон Иброҳимовна (Жисмоний тарбия ва спорт университети)

12.Маданият ва санъат соҳаларини ривожлантириш

Тоштемиров Отабек Абидович (Фарғона политехника институти)

13.Архитектура ва дизайн йўналиши ривожланиши

Бобоҳонов Олтибой Раҳмонович (Сурхандарё вилояти техника филиали)

14.Тасвирий санъат ва дизайн

Доцент Чариеv Турсун Хуваевич (Ўзбекистон давлат консерваторияси)

15.Мусиқа ва ҳаёт

Доцент Чариеv Турсун Хуваевич (Ўзбекистон давлат консерваторияси)

16.Техника ва технология соҳасидаги инновациялар

Доцент Нормирзаев Абдуқаюм Раҳимбердиевич (Наманганд мухандислик-курилиш институти)

17.Физика-математика фанлари ютуқлари

Доцент Соҳадалиев Абдурашид Мамадалиевич (Наманганд мухандислик-технология институти)

18.Биомедицина ва амалиёт соҳасидаги илмий изланишлар

Т.Ф.д., доцент Маматова Нодира Мухтаровна (Тошкент давлат стоматология институти)

19.Фармацевтика

Жалилов Фазлиддин Содиқович, фарм.ф.н., доцент, Тошкент фармацевтика институти, Дори воситаларини стандартлаштириш ва сифат менежменти кафедраси мудири

20.Ветеринария

Жалилов Фазлиддин Содиқович, фарм.ф.н., доцент, Тошкент фармацевтика институти, Дори воситаларини стандартлаштириш ва сифат менежменти кафедраси мудири

21.Кимё фанлари ютуқлари

Рахмонова Доно Қаҳхоровна (Навоий вилояти табиий фанлар методисти)

22.Биология ва экология соҳасидаги инновациялар

Йўлдошев Лазиз Толивович (Бухоро давлат университети)

23.Агропроцессинг ривожланиш йўналишлари

Доцент Сувонов Боймурод Ўралович (Тошкент ирригация ва қишлоқ хўжалигини механизациялаш мухандислари институти)

24.Геология-минерология соҳасидаги инновациялар

Phd доцент Қаҳҳоров Ўқтам Абдурахимович (Тошкент ирригация ва қишлоқ хўжалигини механизациялаш мухандислари институти)

25.География

Йўлдошев Лазиз Толивович (Бухоро давлат университети)

Тўпламга киритилган тезислардаги маълумотларнинг хаққонийлиги ва иқтибосларнинг тўғрилигига муаллифлар масъулdir.

© Муаллифлар жамоаси

© Tadqiqot.uz

PageMaker\Верстка\Саҳифаловчи: Шахрам Файзиев

Контакт редакций научных журналов. tadqiqot.uz
ООО Tadqiqot, город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Тел: (+998-94) 404-0000

Editorial staff of the journals of tadqiqot.uz

Tadqiqot LLC The city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Phone: (+998-94) 404-0000

МУСИҚА ВА ҲАЁТ

1. Azimbayev Umidbek Quvondiq o‘g‘li BOTIR ZOKIROV VA “YALLA” ANSAMBLI	7
2. Назарова Холида ЖАМОА ҚЎШИҚЧИЛИГИНИНГ АҲАМИЯТИ	9
3. Erkinova Zahro Ikrom qizi, Xoljigitova Dilorom Quvonovna MUSIQANING HAYOTIMIZDAGI O'RNI	11

МУСИҚА ВА ҲАЁТ

BOTIR ZOKIROV VA "YALLA" ANSAMBLI

Azimbayev Umidbek Quvondiq o‘g‘li
Xiva shahar 56-sonli IDUMIning
10 -“B” sinf o‘quvchisi
Xiva, Xorazm, O‘zbekiston

Annotatsiya: Ushbu maqola O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.Mirziyoyevning “2021-yilda xalq artisti Botir Zokirov tavalludining 85-yilligini tantanali nishonlash to‘g‘risida”gi qaroriga asosan tayyorlandi.

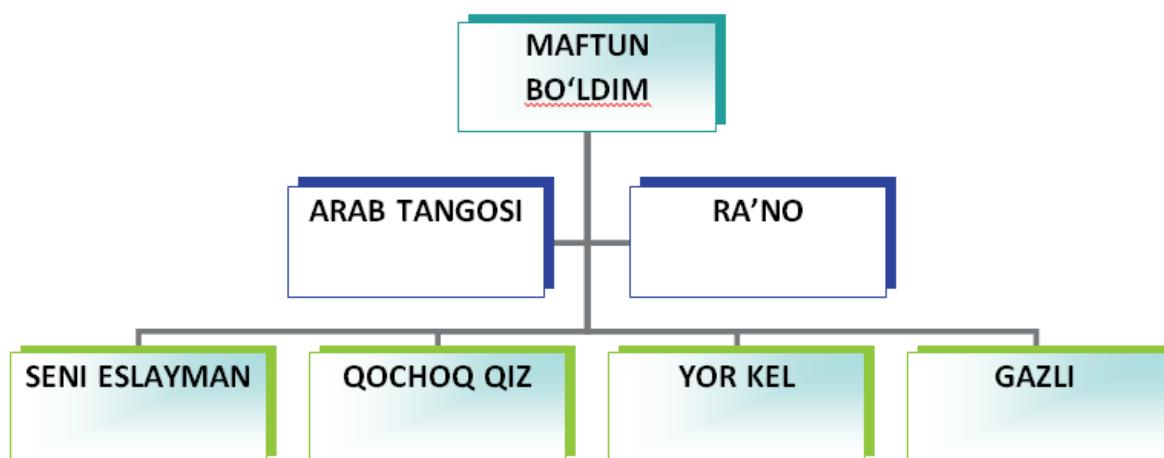
Kalit so‘zlar: Botir Zokirov, ona tili, adabiyot, maktab, o‘quvchi, ilm-fan, yangi g‘oyalar, zamonaviy texnologiyalar.

Botir Zokirov o‘zbek Estrada musiqasining asoschisi hisoblanadi. U 1936-yil 26-aprelda Moskva shahrida tavallud topgan. Asosan:

- O‘z kasbining ustasi
- O‘zbek milliy estrada san’ati rivoji yo‘lida izlanishlar olib brogan;
- Rus, xorijiy, Sharq estrada qo‘shiqlarini o‘zbek milliy qo‘shiqchigiga yg‘unlashtirgan;
- B.Zokirov Toshkent Davlat konservatoriyasida va Toshkent Teatr va rassomchilik institutida tahsil olgan.

BOTIR ZOKIROV REPETUARIDAN:

kabi qo‘shiqlari bilan o‘zbek estradasida o‘chmas iz qoldirgan.

Shu bilan bir qatorda Botir Zokirovning rassom sifatida yaratgan “Avtoportret”, “Saraton”, “Gumbazlar”, “Bolalik ko‘chasi”, “Chor minor” kabi asarлari ma’lum. Bir qancha hikoya, ocherк va she’rlar, shuningdek, “So‘g‘d elining qoploni” operasining librettosini yozgan. Chet-el mashhur adiblaridan A.Eksyuperining “Kichik shahzoda” va E.Shvarsning “Soya” asarlarini o‘zbek tiliga tarjima qilgan.

Kinoaktyor sifatida "Gullar ochilganda", "Olovli yo'llar", "Dahoning yoshligi" kabi obrazlar yaratgan. "O'zbektelefilm: studiyasi tomonidan Botir Zokirov hayoti va ijodiga bag'ishlangan "Menga qo'shiq chizib ber" va "Aytilmay qolgan qo'shiq" hujjatli filmlarni, o'g'li Bahodir Zokirov "O'sha, o'tgan kunlar" filmini suratga olgan.

Ilk bor Botir Zokirov tashkil etgan "Yalla" guruhi (VIA "Yalla"):

- 1971 - yilda tashkil topgan;
- Guruhning asosiy qatnashchilari B.Zokirovning shogirdlari edilar;
- O'zbekistondagi ilk ESTRADA-ROK guruh;
- Rahbari Farrux Zokirov;

Botir Zokirov 1965 - yilda "O'zbekiston xalq artisti" unvoniga sazovor bo'lgan. Botir Zokirov 1985 - yilda Toshkent shahrida vafot etgan. Botir Zokirov nomini abadiylashtirish maqsadida bungungi kunda:

- Toshkent ko'chalaridan biriga uning nomi berilgan;
- Jizzax san'at bilim yurti va Samarqand shahrida yoshlar san'at markazi uning nomi bilan yuritiladi;
- 1994-yil Botir Zokirov nomida Estrada orkestri tashkil etilgan;
- 1995-yil Botir Zokirov jamg'armasi tashkil etilgan;
- 1989-yildan uning nomida zamonaviy estrada qo'shiqchilari tanlovi o'tkazilib kelinmoqda.

Botir Zokirovning amalga oshirgan ijodiy ishlari keyinchalik o'zbek estradasining mumtoz andazasi bo'lib qoldi.

Foydalilanigan adabiyotlar ro'yhati:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.Mirziyoyevning 02.12.2020dagi "O'zbekiston xalq artisti Botir Zokirov tavalludining 85 yilligini keng nishonlash to'g'risida" PQ-4908 sonli qarori;
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.Mirziyoyevning 06.11.2020 yildagi PF-6108 sonli farmoni. <https://lex.uz/docs/5085999>;
3. Mirziyoyev Sh.M. ""Erkin va farovon, demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz" - O'zbekiston Respublikasi Prezidenti lavozimiga kirishish tantanali marosimiga bagishlangan Oliy Majlis palatalarining qo'shma majlisidagi nutq"" – T., 2016;
4. S.Begmatov, D.Karimova "Musiqo" 6-sinf uchun darslik – T., 2008;
5. Internet saytlari www.google.uz, www.ziyonet.uz

ЖАМОА ҚЎШИҚЧИЛИГИННИГ АҲАМИЯТИ

Назарова Холида
Олтиариқ тумани 2-мактаб
мусиқа фани ўқитувчиси
e-mail: xolida@inbox.uz

Аннотация: мақолада жамоа қўшиқчилиги ва унинг болалар руҳиятидаги ижобий таъсири, эмоционал рухни шакллантиришдаги вазифалари ҳакида фикр ва мулоҳазалар берилган.

Калит сўзлар: мусиқа, жамоа қўшиқчилиги, мусиқа тарихи, мусиқий онг

Жамоа қўшиқчилиги (юонча *chores* – давра ўйин қўшиғи) – 1) антик давр театр томошаларининг жамоавий иштирокчиси; биргаликда куйлаб, рақсга тушиб драматик ҳолатларга, қаҳрамонлар ҳаракатига изоҳ берадиган актёрлар гурухи ва хонандалар жамоаси. Таркибига кўра, бир турдаги эркаклар хори, аёллар хори, болалар хори ва аралаш, шунингдек, ижроилар сонига қараб: камер 12–20 кишидан иборат, кичик ва катта 100–120 гача; қўшма хорларда 500–1000 ва ундан ортиқ иштирокчи қатнашиши мумкин. Европада мукаммал унисон хорлар христиан черковларда IV-асрдан маълум клирос. X–XIII-асрларда хор жамоасининг овозларга бўуниши бошланди. Гомофония услуби ва мумтоз гармониянинг ривожи даври XVII-асрдан аралаш хор жамоаси 4 та сопрано, альт, тенор, бас партияга ажратилди.

Ўзбекистонда хор мусиқа 1930-йилларда юзага келган. Илк намуналари ўзбек халқ қўшиқларининг жамоа қўшиқчилиги аранжировкалари (масалан, Е. Романовскаянинг «Пахта теради»), ўзбек мусиқали драма ва илк ўзбек операларидағи хорлардан иборат. Мустақил жамоа қобилиятини синаб кўришга киришилади. Қобилиятни текширишда айниқса йигитларга алоҳида эътибор бериш зарур. Уларни маълум жамоа қўшиқчилиги гурухига киритиш ҳамиша бирдай тўғри бўлавермайди. Бу жиҳатдан хулоса чиқаришга шошилмаслик керак, чунки бу масаладаги хатолик ўнгланмайдиган оқибатларга олиб келиши, ҳатто овоздан ажраб қолишга сабаб бўлиши мумкин. Болаларнинг оҳиста ва майин овозда куйлашларига эриша бориш зарур, бу эса товуш чиқаришнинг олий даражага ҳолатда куйлашга хос яхши нафас билан унлиларни тўлиқ, майнин талаффуз қилиб, академик куйлаш усулини эгаллашга тайёрлаш даври ҳисобланади. Жамоа қўшиқчилиги билан ишлаш жараённида ҳар машғулотда овоз машқларидан фойдаланилади. Одатда кичик ёшдаги ўқувчилар жамоа қўшиқчилигида айтишни машқ қилиш учун 5-10 минут, ўрта ва катта ёшдаги ўқувчилар жамоа қўшиқчилигида 10-15 минут ажратиласди. Агар жамоа қўшиқчилиги жамоаси биринчи марта ишга тушган бўлса, ўқув йилининг биринчи ярмида овоз машқи учун вакт бирмунча кўпайтирилади. Жамоа қўшиқчилигининг оҳангдор куйлаш (овоз янгратиш) машқида муайян хонандалик-техникавий вазифа кўзда тутилади. Мана бундай машқдан овоз аппаратини юқори ҳолатга томон созлаш учун фойдаланилади: Мана бундай бошқа бир машқдан кейин эса қўшиқ айтиш пайтида нафас олиш ҳаракатларини бошқарувчи мускулларни ўстириш учун. Учинчи машқ- овоз чиқариш пайтида тежамли, узун нафас олишга ўргатиш учун кўлланилади: Машқлар дарсдан дарсга тақрорланиб бориши керак. Чунки тизимли равишда тақрорланадиган машқларда хонандаликка хос муайян туйғулар тобора яхшиланиб бора беради, кейин бу туйғулар аниқ қўшиқ матни ижро этишга кўчади. Жамоа қўшиқчилигида ижро иши фақат маҳсус машқлар билангина чекланиб қолмайди. Бунда энг муҳими дастур устида ишлашдир. Диапазон, талаффуз қулайлиги, нафас олиш ва штрихлар (легато, стаккато, нон легато) билан боғлиқ бўлган хонандалик машқларини назарда тутган ҳолда дастур танланади.

Асар устида олиб бориладиган хонандалик иши фақат техник хусусиягагина эга бўлиб қолмай, балки бадиий қиёфа устида бажариладиган иш билан ҳам бевосита боғланмоғи керак. Таъсирчанлик воситаларидан бири бўлган овоз тембрининг хилма-хиллигини кидириб, маълум бир асарда, масалан, F. Қодировнинг “Капалак” қўшиғида майнин, лирик тембрга эришиш, бошқа бир асарда эса, драматик тембр кабиларга эришиш лозим. Куйлашдан олдин болаларни эмоционал руҳлантириш асарнинг хусусиятларига хос тембр тусини топишга йўл очади. Шу сабабли агар жамоа қўшиқчилиги раҳбари қўшиқ айтиётган-

да болаларни эмоционал рухлантира олса, у хонандаликнинг тегишли самараларига тезроқ ва осонроқ эриша олади. Шунингдек, қўшиқчиликни талаффуз билан боғлаб олиб бориш керак. Овознинг юқори ҳолатида кўйлаш, қўшиқ айтиш пайтида нафас олиш жараёнини бошқара билиш тўғри талффуз этишни таъминлайди. Хонандалик ишида ўғил болалар жамоа қўшиқчилигига алоҳида эътибор берилмоғи лозим. Жамоа қўшиқчилиги тўғарагининг ишини кучайтириш ва қобилиятли болаларни унга жалб этиш учун шу тўғарак қатнашчиларидан турли хонандалик ансамбллар тузиш керак. Шунингдек кўйлашга яхши қобилиятли болалар бўлса, яккахонлар билан машғулотлар ўтказиб туриш зарур.

Фойдаланилган Адабиётлар:

1. Nurmatov N va N.Norxujaev 1 - sinf uchun «Musiqa alifbosi» darsligi. - T.: «G‘ofur G‘ulom» nashriyoti, 1998 yil.
2. Fayzieva O boshqalar.«O‘zbekistan mакtablarida musiqiy nafosat tarbiyasini tashkil etish buyicha metodik qo‘llanma». - T.: «Navoiy azot» nashriyoti, 1992 y.

MUSIQANING HAYOTIMIZDAGI O'RNI.

Erkinova Zahro Ikrom qizi

Toshkent viloyati Chirchiq Davlat pedagogika instituti
Pedagogika fakulteti Musiqa ta'limi 18-1guruh talabasi

Soljigitova Dilorom Quvonovna.

Toshkent viloyati Chirchiq Olimpiya Zahiralari Kolleji
Biologiya fani o`qituvchisi
+9989990849778 x.nurmetov@cspi.uz

Annotatsiya: Mazkur maqolada musiqaning hayotimizdagi o'rni orqali yoshlarga tarbiya berish va ularning tahlili, an'anaviy ta'limga yangicha yondashuvlarni tadbiq qilishning muhim ahamiyatga ega ekanligi bayon etilgan.

Kalit so'zlar: Musiqa, ekskursiya, elektron resurs, ekologik tarbiya, umumta'lim maktablari, oliy o'quv yurtlari, tarbiya, estetika, internet.

Musiqa (yun. mousiche —muzalar san'ati) — inson hissiy kechinmalari, fikrlari, tasavvur doirasini musiqiy tovush (ton, nag'ma)lar izchilligi yoki majmui vositasida aks ettiruvchi sanat turi. Uning mazmuni o'zgaruvchan ruhiy holatlarni ifodalovchi muayyan musiqiy badiiy obrazlardan iborat.

Musiqa ellarni-ellarga, dillarni-dillarga bog'lovchi kishi estetik didini tarbiyalovchi hamda madaniy savyasini oshiruvchi mo'jizaviy vositadir. Musiqa bu tarbiyaning eng faol turi hisoblanadi. Bola tug'ilgandan so'ng ilk bor ona allasini tinglab orom oladi. Ona allasiga vatanga muhabbat ona yurtiga sadoqat kabi buyuk insoniy his-tuyg'ular mujassamdir.

Musiqa ta'limi va tarbiyasini o'quvchi yoshlarni komil inson qilib tarbiyalashda muhim o'rinni tutadi. Buyuk islohatlar amlga oshirilayotgan hozirgi kunda mustaqil fikrlovchi o'quvchilar o'zlaritanlagan kasblari bo'yicha haq xil fanlarga ixtisoslashgan umumta'lim maktablarida o'rta maxsus kasb-hunar kollejlarda tahsil olmoqdalar. Musiqa ta'limi asosan musiqa va san'at maktablarida darslardan tashqari tashkil etilgan. Musiqa to'garaklarida o'rgatiladi. Komil inson tarbiyasida ana shunday musiqa va san'at maktablari va to'garaklarning o'rni va ahamiyati katta. O'quvchilarni san'at maktablariga jalb qilish ularning bo'sh vaqtini mazmunli tashkil qilish samarali natijalar beradi.

Tarbiya tizimi ta'lim tizimi bilan uzviy bog'liq. Tarabiyyasi talab darajasida bo'lgan har qanday o'quvchi ta'limni juda yaxshi o'zlashtiradi. Shuning uchun komil inson tarbiyasida bu muhim ahamiyat kasb etadi.

Yosh avlodni yuksak madaniyatli estetik didi yuqori darajada rivojlangan komil insonlar qilib tarbiyalashda musiqiy ta'limning ahamiyati beqiyosdir. Xususan o'zbek musiqa san'ati bu borada katta imkoniyatlarga egadir. Ma'lumki o'quvchilarni musiqiy estetik ruhda tarbiyalash jarayoni birinchidan musiqa pedagogikasining asosiy umumiyligi tamoyillariga rioya etilishiga ikkinchidan didni tarbiyalash bilan bog'liq bo'lgan maxsus shart-sharoitlarni ta'minlashga asoslanishi lozim. Musiqiy estetik didni shakllantirish jarayoni musiqani idrok etish qobiliyatini rivojlantirish bilan bevosita bog'liqdir.

Bunda eng avvalo musiqiy idroknini ta'minlovchi tarkibiy qismlarini tamoyillarini tilga olish zarur bo'ladi. Ikkinchchi tamoyil san'at pedagogikasi talablariga rioya qilishdan iborat bo'lib u idrok etishdagi yaxlitlikni obrazlilikni xissiy va anglangan taassurotlar birligini va ularning o'zaro bog'liqligini ta'minlashdan iborat. Uchinchi tamoyil bola shaxsini rivojlantirishning tabiiy va madaniy jihatlarini birga qo'shib olib boorish zarurligidir. Bu tamoyil boladagi tabiiy iste'dod, qobiliyatlar, xususiyatlardan musiqiy tarbiya jarayonida samarali foydalanishni ularni tashqi pedagogic ta'sirlar yordamida yanada rivojlantirishni taqozo etadi.

Yuqorida sanab o'tilgan tamoyillarni shakllantirish shart-sharoitlari o'quvchilarni musiqiy tarbiyalashning bosqichligi ulardagagi o'ziga xos xususiyatlarni hisobga olish, o'quvchining ijodiy faoliyatini rivojlantirish darsda o'quvchi bilan o'quvchi aloqasining shakli bo'lgan muloqot etnopsixologik xususiyatlar va xalq pedagogikasi usullarini hisobga olishni nazarda tutadi hamda o'quvchilarning musiqiy estetik didini shakllantirish jarayoni samaradorligini oshiradi. Bu samarali pedagogik usullarni qo'llash jarayonida shu narsani hisobga olish muhimki musiqiy idrokning tarkibiy qismlarini rivojlantirish musiqaga bo'lgan xissiy ongli va ta'sirchan amaliy munosabatni shakllantirish vasifasini hal etishga qaratiladi. Mazkur jarayon yaqqol ifodalangan xissiy aniq-obrazli idrok etishdan yanada ko'proq anglab etilgan idrok etish bosqichiga o'tishni o'z ichiga oladi.

Albatta musiqiy estetik didni shallantrish jarayoni musiqiy idrok etishning umumiyligi qonuni-

yatlari bilan bog'liqdir, lekin ayni paytda uning faqat o'zigagina xos bo'lgan xususiyatlarga ham egadir. Musiqiy estetik didni shakllantirish jarayoni ongli faol munosabat mavjud bo'lishi nazarda tutadi. Bu munosabat idrok etish jarayonini alohida (individual) estetik baho berish darajasigacha ko'tarilishi lozim. Shuning uchun ham kichik yoshdagi o'quvchilarining musiqiy estetik didini shakllantirishga bevosita bog'liq bo'lgan musiqa mashg'ulotlarida bolalarning bilish, his qilish faoliyatini kuchaytirish kerakki u umumiy va maxsus qobiliyatlarini rivojlantirishga va pedagogik ta'sir ko'rsatishni tashkil etish bosqichlariga bo'linadi. Pedagogik ta'sir ko'rsatishni tashkil etish bosqichiga musiqiy taassurotlarning to'planishi; o'quvchilarga turli xissiy holatlarni boshdan kechirishga imkon berish; xissiy musiqiy tasavvurlarga qaytilishi; «Tinglab tushunish» yoki «Ijro etib-tushunish» tajribasini boshqa asarlarga ham tatbiq etish jarayonini rag'batlantirish kabi shartlar kiradi.

Kichik yoshdagi maktab o'quvchilarining musiqiy qobiliyatini shakllantirish tamoyillari vas hart-sharoitlariga muvofiq ravishda pedagogik ta'sir ko'rsatish usullarini aniqlashga harakat qildik. Chunki mashg'uotlarning har bir turi muayyan pedagogik vazifalarini hal qilishga yordam beradi.

Men mashg'uotlarning quyidagi turlarini alohida ajratib ko'rsatmoqchimiz:

1. An'anaviy tur- bunda musiqiy faoliyatning barcha ma'lum turlaridan muayyan izchilllikka foydalilanildi;
2. Ustun tur-uning tarkibida musiqiy faoliyat turlaridan biri ustivor o'rinn tutadi.
3. Mavzuli tur- u tarkibidan muayyan mavzu tevaragidagi tashkil topadi.
4. Kompleks tur- xilma-xil san'at turlari materiallariga asoslansa ham muayyan mavzuni yoritishga qaratiladi.

Musiqa orqali yoshlar tarbiyasiga ta'sir etiladi. Chunki musiqa shunday katta kuchga egaki, insonni ruhiy va aqliy holatiga ta'sir etadi. Musiqa eshitish orqali inson ruhiyatini ko'tarish mumkin. Yoki insonning xafa bo'lismeni ham musiqa eshitish orqali amalga oshirish mumkin. Yoshlarni komil inson etib tarbiyalashda musiqaning o'rni beqiyos. Ta'llimni tarbiyadan, tarbiyani esa ta'llimdan ajratib bo'lmaydi. Har bir musiqa o'qituvchisi yoshlarda ta'llim va tarbiya berish jarayonida uzviy bog'liqlikda olib borilishi lozim. Tarbiyani ta'llim bilan uzviy bog'liqlikda olib borish yoshlarni komil inson etib tarbiyalashda muhimdir. Bu esa yoshlarni bilmeli, aqli, zakovatli bo'lib o'sishida yordam beradi.

Biz musiqa orqali komil inson tarbiyasida ta'sir etishimiz va inson aqlbiga yo'l qo'yishimiz mumkin. Musiqa haqida har qancha da'vatlar muhim nazariy fikrlar bildirilmasin agar ularni jamiyat ongiga singdirish uchun doimiy ish olib bormasak bu boradagi faoliyatimizni har tomonlama puxta o'ylagan tizimli ravishda tashkil etmasak tabiiki, biz ko'zlagan maqsadga erisholmaymiz, ya'ni musiqa orqali inson qalbiga yo'l topolmaymiz.

Shuning uchun ham biz bugungi kunda ta'llim-tarbiya sohasidan boshlab matbuot televedeniya internet va boshqa ommaviy axborot vositalari teatr, kino, adabiyot musiqa, rassomlik va haykaltaroshlik san'tigacha bir s'oz bilan aytganda insonning qalbi va tafakkuriga bevosita ta'sir o'tkazadigan barcha sohalardagi faoliyotimizni xalqning ma'naviy yo'llari, zamon talablari asosida yanada kuchaytirishimiz, yani bosqichda ko'tarishimiz zarur. Ayniqsa barcha davrlarga ham g'oyat murakkab va bas'uliyatli bo'lgan bu ishlarni o'z zimmasiga olgan eski qoliblardan voz kechib bu sohaga yangi yo'llarni ochib borayotgan odamlarni dunyoqarashini yanada boyitish uchun tinimsiz mehnat qilayotgan fidoiy insonlarning bir qarashda ko'zga tashlanmaydigan lekin katta qunt bilim va tajribani talab qiladigan intilish va amaliy harakatlarni keng qo'llab quvvatlashimiz, ularning samarali natijalarga erishish uchun har tomonlama sharoit yaratib berishimiz lozim.

Foydalilanigan adabiyotlar:

1. O1zbek musiqasi tarixi/ T.E. Solomonova- Toshkent "O'qituvchi" 1891
2. Mahkamova S.R. (2021) o'quvchilarida musiqa madaniyati darslarining integrallashuvi. 1(5)
3. D.Omonullaeva "Maktabda musiqa tarbiyasi va metodikasidan leksiyalar kursi (musiqa pedagogikafakulteti talabalari uchun o'quv qo'llamma)". Toshkent 2002
4. A. Jabborov, A. Boyqo'ziev. O'zbeknovo: ustozlar, yulduzlar, shogirdlar. T., «CHo'lpon» nashriyoti, 2000.
5. Mirzayev T., G'oforov Z. Tabiatni e'zozlash umumbashariy muammo. –Toshkent. Yangi asr avlod. 2001.
6. www. Pedagog. uz. Soipova D. Musiqa o'qitish metodikasi va nazariyasi T. 2008
7. www. ziyonet . uz.

**"ЎЗБЕКИСТОНДА ИЛМИЙ-АМАЛИЙ ТАДҚИҚОТЛАР"
МАВЗУСИДАГИ РЕСПУБЛИКА 29-КҮП ТАРМОҚЛИ
ИЛМИЙ МАСОФАВИЙ ОНЛАЙН КОНФЕРЕНЦИЯ
МАТЕРИАЛЛАРИ**

(15-қисм)

**Масъул мухаррир: Файзиев Шохруд Фармонович
Мусаҳҳих: Файзиев Фаррух Фармонович
Саҳифаловчи: Шахрам Файзиев**

Эълон қилиш муддати: 30.06.2021

Контакт редакций научных журналов. tadqiqot.uz
ООО Tadqiqot, город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Тел: (+998-94) 404-0000

Editorial staff of the journals of tadqiqot.uz
Tadqiqot LLC The city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Phone: (+998-94) 404-0000